5. Лисяк-Рудницький І. Українська революція з перспективи сорокліття // Історичні есе. К., 1994. Т. 2. С. 50.
6. Гальчак Сергій. Вінницькі сторінки вітчизняної журналістики доби Української революції (1917–1920 рр.), Розстріляного Відродження. Вінниця: ПП Балюк І. Б. 2020. 216 с.
7. Там само.
8. Гандзюк В. О. Часописи Поділля в процесі творення державницької ідеології українців (1917 – 1920 рр.): Монографія. Вінниця: ФОП Данилюк В. Г. 2009. 368 с.
9. Нова Рада. 1917. 28 квітня.
10. Гандзюк В. О. Часописи Поділля в процесі творення державницької ідеології українців (1917 – 1920 рр.): Монографія. Вінниця: ФОП Данилюк В. Г. 2009. 368 с.
11. Поділля. 1918. 23 березня.

Анастасія Колесникова

СЕРГІЙ ПАЩЕНКО: УКРАЇНСЬКИЙ ДИПЛОМАТ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ЕМІГРАЦІЇ

Анотація. *У статті висвітлено біографію та дипломатичну діяльність Сергія Пащенка. На основі аналізу комплексу архівних документів, що охоплюють період 1918–1946 рр., досліджено міграційний шлях Сергія Євгеновича Пащенка (1894 р. н.) та його дружини Розалії (уродженої Вассер). Документи засвідчують перехід від громадянства Української Держави до статусу біженця Нансена у Франції.*

Ключові слова: *Надзвичайна дипломатична місія УНР, Італія, Франція, дипломатія, міжнародні відносини, Червоний Хрест України.*

Anastasiia Kolesnykova

SERHII PASHCHENKO: A UKRAINIAN DIPLOMAT IN EUROPEAN EMIGRATION

Abstract. *The article highlights the biography and diplomatic activity of Serhii Pashchenko. Based on an analysis of a set of archival documents covering the period from 1918 to 1946, the study examines the migration path of Serhii Yevhenovych Pashchenko (born in 1894) and his wife Rozaliia (née Vasser). The documents attest to the transition from the citizenship of the Ukrainian State to the status of a Nansen refugee in France.*

Keywords: *Extraordinary Diplomatic Mission of the Ukrainian People's Republic, Italy, France, diplomacy, international relations, Red Cross of Ukraine.*

Історія української дипломатії є однією з маловивчених сторінок. До таких, зокрема, належить діяльність дипломатичних представництв УНР доби Центральної Ради, Української Держави, УНР часів Директорії та ЗУНР у зарубіжних країнах, коли українська дипломатія робила свої перші кроки на зарубіжній арені. Серед них і Надзвичайна дипломатична місія УНР в Італії, з якою важливо було встановити дипломатичні відносини, адже новостворена українська держава шукала серед європейських країн союзників, які допоможуть їй у боротьбі за самостійність та незалежність.

Нова геополітична ситуація, що склалася в Європі після завершення Першої Світової війни, зумовлювала, з одного боку, необхідність організації дипломатичних представництв у новоутворених країнах, де інтереси УНР були очевидні, з другого боку – потребу підтримки зовнішньополітичного курсу нової держави країнами Антанти. Упродовж першого місяця діяльності УНР було визначено мету – здобути міжнародне визнання й заручитися підтримкою міжнародної спільноти в боротьбі проти більшовиків. Відтак вже в січні 1919 р. розпочалося формування нових дипломатичних місій поспіль із дипломатичними представництвами, створеними за доби Гетьманату. Голови дипломатичних представництв призначалися Головою Директорії за поданням Ради Народних Міністрів і мали права директорів департаментів Міністерства закордонних справ УНР.

Одним з дипломатів молодої української республіки був Пащенко Сергій Євгенович. Комплекс документів родини Пащенків був придбаний Музеєм Вінниці у 2023 р. завдяки спільнокошту — ініціативі, що об'єднала небайдужих до збереження української спадщини. Завдяки цьому можемо прослідкувати його життєвий шлях.

Мета статті – висвітлити головні аспекти життя та діяльності Сергія Євгеновича Пащенка у XX ст.

Пащенко Сергій Євгенович народився у 1894 році в місті Лохвиця Полтавської області (нині Миргородський район, Полтавська область), про, що свідчить «книга повідомлень» (нім. Meldungsbuch) видана в Університеті природних ресурсів і наук про життя від 29.04.1921 року. [1] Хоча метрику про його народження було видано лише 12 січня 1902 року Полтавською Духовною Канцелярією, про що свідчать такі документи як Книжка паспортна, безстрокова, видана Українською Державою 08.11.1918 р. [2] Батьками згідно Паспорту Нансена виданого у Франції в 1931 р. та Витягу з реєстраційного реєстру від 1924 р. [3] були Пащенко Євген та Пащенко Олександра (в дівоцтві Пузирьова). Освіту Сергій Пащенко отримав спочатку у Першому Київському Комерційному Училищі, а потім був студентом Московського Сільськогосподарського Інституту згідно копії Послужного списку виданого в 1918 р. [3]

За часів І світової війни у 1915 – 1918 рр. Пащенко Сергій Євгенович проходив службу в Управлінні гідротехнічних робіт армії Південно-західного фронту, де обіймав різні технічні посади: техніка 2-

го розряду, техніка 1-го розряду, старшого техніка та старшого виконавця робіт в 6-му районі армій Південно-Західного фронту. У березні 1918 року він був призваний до війська, але вже у квітні демобілізований як чиновник воєнного часу. 11 серпня 1918 року, перебуваючи у Києві, Сергій Євгенович отримав паспорт зі званням почесного громадянина. Документ написаний на бланку паспорта Російської імперії (бланк паспорта з надрукованим двоголовим орлом), але зі штампом, на якому зображено герб України.

У 1919 році Сергій Пащенко розпочав дипломатичну кар'єру, увійшовши до складу Надзвичайної дипломатичної місії УНР у Римі, головою якої був Дмитро Володимирович Антонович [4, с. 1]. Саму надзвичайну дипломатичну місію УНР в Королівстві Італія було створено 18 січня 1919 р. До штату дипустанови крім самого Пащенка С. увійшли радник Василь Мазуренко, колишній заступник міністра фінансів УНР; секретар Михайло Єремиїв, колишній секретар Центральної Ради; аташе Юрій Вовк-Вовченко (племінник Д. Антоновича) та Андрій Чехівський (брат В. Чехівського). Завдання місії полягало у встановленні офіційних контактів між урядами УНР і Королівства Італія, інформувати італійське суспільство про Україну і українців, досягти визнання незалежності УНР Італією. Вже 21 січня новопризначені дипломати вирушили через Відень до Риму. Ймовірно саме тоді Пащенко С. і отримав візитівку із запрошенням на вечерю від Дмитра Антоновича [5]. Також місія займалася налагодженням зв'язків між Італією та Україною, популяризацією України та питанням українських військовополонених.

Після розпуску місії Сергій Євгенович виїхав до Відня, де 29 квітня 1921 року вступив до Університету природних ресурсів і наук про життя у Відні, де навчався до 1924 року. Про це інформує «Книга повідомлень» (нім. Meldungsbuch) Університету природних ресурсів і наук про життя від 29.04.1921 р. [1] У 1922–1924 роках Пащенко С.Є. був членом української студентської організації «Січ», про що свідчить Картка члена Українського академічного товариства «Січ» у Відні від 01.01.1922 р. [6] Засноване в 1868 р., це товариство було першою українською народною організацією, створеною студентами з Галичини, які навчалися у Відні. Його діяльність була спрямована на організацію студентського життя, популяризацію української ідеї, поширення об'єктивної інформації серед слов'янських студентів про етнічну відмінність українців від росіян, формування національної свідомості та протистояння московському впливу.

У 1924 році Сергій Євгенович переїхав до Франції й оселився у місті Тулуза. Згідно довідці з місця роботи, виданої 03.05.1945 р. книгарнею Атрістіда Квілле, він працював у видавництві Librairie Quillet і відповідав за регіональні продажі на півдні країни. [7] Згідно документів між 1924 та 1925 роками Пащенко С. Є. одружився з Розалією Вассер, яка до 1920 року була медсестрою в Армії УНР, а пізніше постійною членкинею Червоного Хреста України за кордоном. [8] Згідно посвідченню особи для повернення в Австрію від

31.01.1925 Розалія Вассер народилася 27 грудня 1900 року у Коломиї на Галичині. [9] Батьками були Бенжамін Вассер та Генрієтта Вассер (Кальмус). Цікавим видається факт про час і місце її хрещення. Це відбулося в Успенській церкві у місті Віші (Франція) 20 серпня 1926 р. Хрещеними батьками Розалії стали Андре Симонович Мельниченко та Уранія Ходорова, дружина скарбника. Провів обряд хрещення місцевий священик ієрей Теодор Поставський. [10] Крім діяльності у видавництві Сергій Пащенко у 1927–1928 роках продовжив навчання на факультеті природничих наук Університету Тулузи. Про що свідчить Студентський квиток виданий навчальним закладом у 1927 р. [11] У 1931 році Пащенко С. вже перебував у Бельгії (місто Намюр), де разом із дружиною отримав дозвіл на проживання та активно працював у складі Українського Червоного Хреста за кордоном [12; 13]. В тому ж році у Франції Сергію Пащенко був виданий Паспорт Нансена. [14]. Цей міжнародний документ посвідчує особу власника і вперше почав видаватися Лігою Націй для осіб без громадянства. Його було розроблено у 1922 році норвежцем Фрітьофом Нансеном — комісаром Ліги Націй у справах біженців. Загалом було видано близько 450 000 таких паспортів.

Згідно сертифікату національності від 14.03.1941 р. Сергій Пащенко разом з дружиною перебували у Франції в місті Марсель. Текст цього документу засвідчує, що Сергій Пащенко був біженцем російського походження, не набувши іншого громадянства [15]. Натомість його дружина Розалія Пащенко (Вассер) у 1941 році звернулася до православної церкви Святого Миколая в Тулузі з проханням видати свідоцтво про народження та хрещення, яке отримала 23 серпня 1941 р. [16] На жаль, наявні у особовій фондовій колекції документи не дають багато інформації про перебування та діяльність родини Пащенків за часів ІІ Світової війни та їх подальшу долю. Остання задокументована Французькою візою в паспорті Нансена подія – це ділова поїздка Пащенка, датована 5 грудня 1946 р.

Пащенко Сергій Євгенович був одним з дипломатів молодої держави, які працювали на ниві дипломатичних відносин з європейськими країнами, зокрема, Італії. Найвищими пріоритетами його діяльності були українська ідея, захист національних інтересів, увага до українського громадянина за кордоном.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Музей Вінниці (далі – МВ). – п-714.
2. МВ. – п-713.
3. МВ. – п-716
4. Онацький Є. Українська дипломатична місія в Італії. Прага. 1941. 24 с.
5. МВ. – п-695
6. МВ. – п-707
7. МВ. – п-717

8. МВ. – п-719
9. МВ. – п-725
10. МВ. – п-723
11. МВ. – п-708
12. МВ. – п-704
13. МВ. – п-705
14. МВ. – п-715
15. МВ. – п-721
16. МВ. – п-724

Анастасія Голуб

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПОДІЛЛЯ У ПІДТРИМЦІ МІСЦЕВИХ ГРОМАД ПІД ЧАС УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 РР.

Анотація. *Дана стаття присвячена вивченню різнобічної діяльності громадських організацій Поділля в підтримці місцевих громад під час Української революції 1917–1921 рр.*

Ключові слова: *Поділля, Українська революція, громадські організації, «Просвіта».*

Anastasiia Holub

THE ROLE OF PODILLIA PUBLIC ORGANISATIONS IN SUPPORTING LOCAL COMMUNITIES DURING THE UKRAINIAN REVOLUTION OF 1917–1921

Abstract. *This article is devoted to studying the multifaceted activities of public organisations in Podillia in supporting local communities during the Ukrainian Revolution of 1917–1921.*

Keywords: *Podillia, Ukrainian Revolution, public organisations, 'Prosvita'.*

У цей період, з 1917–1921 рік, Поділля було важливим регіоном, де відбувалися бурхливі процеси національного відродження, і водночас залишалося центром військових операцій та політичних конфліктів. Саме дії місцевих організацій дозволяють нам побачити, як українське суспільство не тільки витримало існуючі загрози, а й намагалося закласти основи національної державності з низового рівня.

Метою цієї статті є аналіз різноманітної діяльності організацій громадянського суспільства на Поділлі (на прикладі «Просвіти», кооперативних спілок та національних рад) у підтримці та зміцненні місцевих громад у 1917–1921 роках.